

rem motum, sed verisimilius esse sæpe operari dæmonem posteriori modo. Quia quantumvis sit sollicitus et perspicax, nihilominus nec futura omnia præcognoscit, nec etiam omnia præsentia, statim ac fiunt actu considerat. Et ideo potest fieri, ut priusquam ipse ad tentandum accedat, aliunde concupiscentia, vel ira, aut alia similis passio excitetur, et quod pro aliquo tempore saltem brevi duret, priusquam dæmon advertat. Ergo verisimilius est, ita sæpe accidere ac proinde non omnem tentationem inchoari ab actione dæmonis: sed pro aliquo tempore esse posse sine dæmonis operatione; quod satis est ad veritatem secundæ opinionis. Et si fortasse antequam consummetur tentatio vel peccatum, dæmon suum auxilium interponat propter nimiam diligentiam, quia *circuit quærens quem decoret*. Quod credibilius est in peccatis mortalibus, quam in venialibus, et verisimilius in peccatis operis, quam cogitationis, et longe probabilius in gravibus et præmeditatis, quam in ordinariis et repentinis.

27. *Explicantur Patres qui significare videntur oppositum.* — Addimus vero alteram partem propter Chrysostomum et nonnullos alios Patres, qui indicant omnes tentationes prius a nobis inchoari, quam dæmon tentare incipiat: ac subinde dæmonem non tentare inchoando, sed promovendo tentationem aliunde inchoatam et excitatam. Hoc enim revera non semper ita est: nam constat dæmonem per se inchoasse tentationem Evæ et Christi. Et de Juda idem significat Joannes dicens: *Cum diabolus jam misisset in cor*. Item quia in tentationibus, quæ sunt per solam suggestionem seu suasionem, dæmon incipit, vel loquendo exterius, vel interius phantasmata movendo et componendo; in tentatione vero, quæ est per delectationem, vel per concupiscentiam, dæmon potest incipere applicando objecta et humores concitando, ut dictum est. Denique nulla est ratio, vel necessitas alterius ordinis. Nam licet sæpe dæmon ad tentandum homines de uno vitio, occasionem sumat ex alio priori vitio distincto, ab homine admissio, vel ex alia negligentia hominis; nihilominus illud etiam prius vitium potuit esse ex tentatione dæmonis; et sic necessario sisti poterit in aliqua prima tentatione dæmonis, quæ nec aliud vitium personale, nec aliam tentationem necessario supponat, sed a dæmone solum initium sumat. Nec est verisimile Patres citatos in contrario sensu esse locutos: sed tantum docuisse semper ex parte hominis supponi ali-

quam conditionem, quam observat dæmon, ut in ea materia hominem tentet, in qua sentit hominem proclivorem, vel debiliorem ad resistendum. Quæ conditio aliquando quidem acquisita esse poterit per culpam, vel hominis negligentiam, sæpe tamen esse poterit naturalis, ex complexionem hominis, vel ex ingenii tarditate, aut inexperientia rerum. Et ita interpretandi sunt allegati Patres.

CAPUT XX.

UTRUM AD MINISTERIA MALORUM ANGELORUM PERTINEAT, HOMINIBUS NOCERE, ALIAVE MALA PŒNÆ PECCATORIBUS INFERRE.

1. *Assertio, dæmones esse ministros pœnarum hominum.*—*Quomodo intelligenda assertio de pœnis alterius.*—Explicuimus, quo modo mali Angeli circa mala culpæ humani generis ministrent; nunc de pœnis et aliis nocentis dicendum superest. In quo puncto theologi communiter docent malos Angelos esse ministros divinæ justitiæ ad homines peccatores puniendos. Quæ assertio intelligi potest, vel de pœnis alterius vitæ, quas animæ vel in inferno, vel in purgatorio patiuntur, vel de pœnis vitæ præsentis: circa priores necesse non est in præsentem immorari, quia de pœnis purgatorii probabilius creditur ad ministerium dæmonum non pertinere, ut in 4, tom. 3, disp. 46, sect. 3, dub. ult., dixi, ubi etiam de pœnis inferni aliquid tetigi, et in præcedentibus insinuavi, pœnam veluti substantialem inferni non esse per ministerium dæmonum, quod est manifestum de pœna damni, et de pœna ignis ibi probatum est. Quoad aliqua vero accidentalialia poterunt dæmones esse ministri, ut ad ferendas animas damnatorum violenter et ignominiose in infernum, et ad detinendas, seu custodiendas illas, vel etiam illas conviciis et recordatione malorum suorum affligendo. His enim rationibus dicuntur homines, qui in peccato moriuntur, dæmonum potestati committi, ut loquitur, l. 2 Sent., c. 15, et Justinus, contra Thryphonem: quanquam de hoc toto genere ministerii nihil nobis revelatum, aut alias certum sit.

2. *Quo item modo intelligenda de pœnis hujus vitæ.*—De pœnis autem hujus vitæ, certum est ministerio malorum Angelorum frequenter hominibus infligi. Ut autem hoc probemus et explicemus, advertimus, duobus modis posse dæmonem doloribus, nocentis, et aliis malis homines affligere. Primo, ut per hæc

mala pœnæ inducat homines ad peccandum: secundo, ut puniat illos, qui jam peccarunt. Quamvis enim possit Deus uti dæmone ad affligendum homines propter alias causas et rationes suæ providentiæ nobis occultas, ut Job. 3, et aliis locis similibus colligi potest; nihilominus semper altera istarum rationum intervenit. Quia licet mala pœnæ aliquando eveniant justis ad probationem, et exercitium absque vindicta, vel nova culpa: nihilominus sunt capaces illius mali propter aliquam culpam saltem originalem, et ita simul est exercitium virtutis, et pœna alicujus culpæ. Maxime vero pœnæ, quæ per dæmones infliguntur, aliquo ex illis duobus modis inferuntur. De priori ergo afflictionum genere certum est, per dæmones fieri ut evidenter apparuit in sancto Job, cap. 1 et 2, idemque de Tobia et de Sara filia Raguelis colligitur, ex Tobia 2 et 3, 6, 7 et 8. Et ex Patribus aliisque Ecclesiasticis historiis multa de hac re exempla refert Coccius, in 1 tomo Thesau., lib. 4, art. 5 et 6.

3. Hic autem modus potestatis seu licentiæ dæmonibus concessæ, ad præcedentem revocatur. Nam hic modus affligendi homines, quædam tentatio est ad malum culpæ inducens; ideo enim dæmon hoc modo nocet homini, ut illum ad patientiam, desperationem, blasphemiam, vel aliud simile vitium inducat. Unde sicut eadem facultas est, qua intendit finem, et media ad illum eligit: ita sub potestate, vel licentia tentandi homines, comprehenditur sæpe licentia inferendi ei nocentia, vel alias pœnas, sicut in Job manifestum est. Quapropter sicut facultas tentandi non est ex positiva Dei ordinatione, sed ex permissione: ita hæc potestas nocendi in ordine ad talem finem tantum est ex permissione divina, supposita naturali potestate, quam dæmon ad nocendum habet: est enim in utraque licentia eadem ratio, et ideo de hoc genere potestatis, seu ministerii nihil amplius dicere necessarium est.

4. *Deus affligit puniendo, aut etiam medendo.*—Posterior item modus puniendi homines, propter peccata commissa, non minus certus est. Nam constat sæpe Deum graviter punire homines in hac vita propter commissa peccata, non tantum in medicinam, sed etiam in vindictam, ut de aquis diluvii et de igne Sodomæ et de multitudine hominum sæpissime interfecta propter aliquod crimen, ex Scriptura sacra manifestum est. Docet autem Chrysostomus, hom. 43, in Acta, circa finem, Deum non per seipsum punire, sed per Angelos: ibi au-

tem non declarat an per bonos, vel per malos intelligat; et primum magis indicat, et an interdum ita fiat supra, in lib. 6, cap. 19, tractavimus. Verumtamen, hom. 3, de Patientia Job, aperte distinguit, dicens: *Sicut inter homines sunt milites, qui honoribus ministrando insistunt, et alii, qui ad pœnas exigendas segregantur, sic ad ministeria et hominum dispensationes sancti Angeli, ad malorum vero hominum pœnas postulandas dæmones transmitti*. Et hanc posteriorem partem confirmat ex illo Psal. 77: *Misit in eos iram indignationis suæ, immissiones per Angelos malos*. Et quamvis non desint, qui de bonis Angelis locum illum interpretentur, ita ut mali dicantur, non a malitia morali, sed ab effectu, quia fuerant noxii et mala intulerant: simplicior videtur Hieronymum expositio, quam etiam sequitur optime Augustinus ibi, et idem repetit Hieronymus, Joel. 2.

5. *Id Patres extendunt etiam ad spirituales pœnas.*—Qui Patres notant, non tantum pœnas exteriores, et temporales Deum immittere per hos malos Angelos, sed etiam internas obdurationes voluntatis et deceptiones mentis permittendo, videlicet propter priora peccata; ut dæmones faciant signa, aut proferant verba, quibus peccatorum obduratione et cæcitate decipiantur. Et adducunt illud 3, Reg. 22, ubi spiritus malus se obtulit Deo ad decipiendum Achab, dicens: *Ero spiritus mendacæ in ore omnium prophetarum*, cui respondit Dominus, *Decipies et prævalebis, egredere et fac, utique in pœnam peccatorum Achab*. Item addit Hieronymus illum spiritum Domini malum, qui vexabat Saul 1, Reg. 46, de malis fuisse: *Qui ministrant, inquit, Domino ad puniendos eos, qui puniri propter peccata meruerunt*. Quos etiam dicit appellari *furorem et iram Dei* a David deprecante: *Domine, ne in furore tuo arguas me, nec in ira tua corripas me*, Psalm. 6. Et eosdem vocat, *questionarios, atque tortores*, quibus Paulus ut ministris usus est, quando, vel *hominem satanæ tradidit in interitum carnis*, 1, Cor. 5, vel, quando *Hymenæum et Alexandrum tradidit satanæ, ut discant non blasphemare*, 1, Tim. 1. Eadem fere habet, Isai. 43, in lib. 6, ubi addit, ex his tortoribus fuisse Angelum, qui primogenitos Ægyptiorum occidit, Exod. 12, et in Psal. 34, verba illa, *Angelus Domini coarctans eos, et Angelus Domini persequens eos*, de dæmone interpretatur, quia licet malus sit, nihilominus Domini dicitur, quia est ejus minister. Sicut etiam de Angelo Domini malo, qui vexabat

Saul, dixit Gregorius, lib. 8, Moral., cap. 6, dici *Domini, propter potestatem, non propter malitiam*. Et idem habet, l. 25 Moral., cap. 9 et 13, ubi locum Psalm. 77, adducit. Idem Isidorus, lib. 2 Sent., cap. 15.

6. *Probatur item ex ratione prædicta Dei punitio per daemones communiter.*—Ratio denique, seu congruentia hujus veritatis reddi solet, quia dæmon inducendo hominem ad peccatum, et vincendo illum, ejus quoddam in illum acquirit, ut de illo possit vindictam sumere et debeat; et ideo Apoc. 12 *fratrum accusator* appelletur, quia contra homines peccantes jus suum constanter exigit. At enim, revera diabolus nullum proprium jus acquirit in hominem peccantem ratione peccati, ut bene probat Anselmus, lib. 1, *Cur Deus homo*, cap. 7. Quamvis enim ibi Boso loquatur, nihilominus ratio quam adducit, optima est, cui postea nihil Anselmus respondit. Est autem ratio, quia homo quamvis peccet instigante dæmone, non dæmonem, sed Deum offendit, et ideo homo ex parte sua manet reus pœnæ apud Deum, non apud diabolum, imo diabolus ipse potius pœna videri posset dignus, quia hominem induxit, quam jure, vel facultate puniendi hominem. Quod ergo dæmon fiat minister pœnæ infligendæ homini, ex solo recto ordine divinæ providentiæ nascitur, non ex aliquo jure ipsius dæmonis. Ratio vero illius providentiæ sola est, quam insinuavit Chrysostomus. Quia non docet, Deum per seipsum vindictam de peccatoribus sumere, neque etiam decet sanctos Angelos hoc ministerium exercere, et hoc est, quod ait, *lictos ergo sunt Angeli? Absit, non hoc dixerim*. Quod verum quidem est, saltem ex officio, et secundum ordinariam legem, et maxime in pœnis, quæ solum sunt ad supplicium et vindictam: nam hoc ministerium per vilissimas personas solet executioni mandari; et ideo convenientius a Deo per Angelos malos fieri. An vero interdum fiat per bonos, in fine libri sexti dictum est. Est autem in hoc ministerio ulterius notandum, hoc ministerium interdum fieri a dæmone immediate per seipsum: ut quando vexat corpus hominis, vel obsidendo illum, vel aliter alterando humores usque ad mortem, vel aliter suffocando, ut in septem viris sponsis Saræ fecisse videtur, Tob. 3. Interdum vero id facit per creaturam subjectam irrationalem, ut per ignem, aut ventum, ut in Job legitur, aut per bestiam, verbi gratia, leonem, per quem Prophetam occidit, et tunc efficaciter, et ex necessitate infert malum, quod intendit. At vero

dæmon sæpius hoc facit per homines malos, quos excitat ad occidendum, vel aliter aliis nocendum, ut etiam in Job, et passim alibi in Scriptura legitur. Et tunc simul est auctor culpæ in eo, quem inducit, et pœnæ in altero, qui punitur: et ideo non ita efficaciter operatur tunc dæmon, sed tantum morali modo incitando, eo nempe quo potest esse causa peccati.

7. *An dictum ministerium sit tantum Deo permittente.*—*Resolutio auctoritatis per distinctionem.*—Hinc vero dubium oritur, an hoc ministerium fiat a dæmone jubente Deo, vel tantum permittente. Nam D. Anselmus, dicto libro 1, *Cur DEUS homo*, cap. 7, significat nunquam fieri DEO jubente, sed tantum permittente. Quia licet ex parte DEI justa sit punitio, nihilominus ex parte dæmonis semper est injusta. Tum quia ipse nullum jus habet in hominem, tum etiam, quia diabolus ad malum hoc inferendum semper instinctu malitiæ impellitur. Verumtamen ibi Anselmus proponendo potius dubitationem, quam aliquid resolvendo procedit: unde distinctione utendum videtur. Nam quoties dæmon, ut pœnam vel malum aliquod uni inferat, alium ad peccandum inducit, vel quando pœna ipsa intrinsece includit similem inductionem, ut contingit, quando instigatio, seu tentatio ad unum peccatum est pœna prioris peccati: tunc pœna illa non provenit, jubente Deo, sed permittente, quia intrinsece involvit tentationem, et suggestionem mali culpæ, cujus Deus auctor esse non potest (ut jam dictum est), et quoad hoc procedit optime doctrina Anselmi in loco allegato. At vero quando dæmon immediate per seipsum, vel per creaturam irrationalem, malum pure pœnale infert homini, tunc nihil vetat, quin dæmon, non solum permittente, sed etiam jubente Deo, id faciat; quia de se non involvit malum culpæ, nec ejus causalitatem, sed solius tantum pœnæ. Dico autem *de se*, quia non obstat, quod dæmon semper peccaturus sit, illud mandatum Dei exequendo: vel semper id faciens ex odio contra hominem, vel dolens, quod illa vindicta, et actio sua in gloriam DEI cedat, vel quod Deo obedire cogatur. Hoc, inquam, non obstat, quia hæc malitia non est per se conjuncta tali actioni, sed per accidens adjungitur ex pravitate operantis, quam Deus impedire aut vitare non tenetur: et ideo licet Deus jubeat dæmoni actionem et executionem justitiæ erga peccatorem; nihilominus malitiam, quam dæmon admisceat, Deus solum permittit. Et hoc ad summum probat discursus Anselmi quoad hanc partem.

8. *Deus ad puniendum culpas utitur communiter dæmone jubendo, ad probandam tamen virtutem non item.*—Propter aliam vero, in qua dicit dæmonem non habere jus in homines, posset quis subdistinguere, etiam in his pœnis, quæ inductionem ad culpam non includunt. Nam hæc pœnæ, quædam sunt proprie vindictivæ, quia supponunt in persona proprium reatum ac debitum illarum, ut fuit, verbi gratia, diluvium, et pœna Sodomæ, aliæ vero sunt tantum ad probationem et exercitium virtutis, quæ licet supponant generale statum naturæ lapsæ, non tamen supponunt proprium reatum talium pœnarum ex proprio, ac personali peccato contractum, ut in afflictionibus Job videre licet. Quando pœna est prioris generis, procedere potest, non tantum ex permissione, sed etiam ex jussione divina, quia per se includit intrinsecam justitiam, et æquitatem, quam Deus, ut supremus judex, justissime potest præcipere, sive a ministro licite exequenda sit, sive illicite ex malitia sua. At vero quando pœna est posterioris generis, non habet intrinsece illam æquitatem justæ punitiois et vindicationis, et ideo non jubetur a Deo, sed permittitur, ut in afflictionibus Job Deum fecisse videmus. Quia tunc non se gerit Deus, ut judex, sed ut dominus, quia sine culpa potest malum inferre suæ creaturæ, si velit, propter alias rationes providentiæ suæ, quod talem creaturam non licet.

9. *Nihil tamen obstat quominus Deus jubeat dæmonem ut probet.*—Verumtamen licet fortasse de facto ita se gerat Deus permittendo has pœnas, et non jubendo dæmoni, ut illas exequatur; quoniam est magis consonum divinæ clementiæ ac suaviori providentiæ, et alioqui ad finem suæ providentiæ sufficit, quia dæmon ex se nocendi cupidissimus est, ut dixit Augustinus, lib. 18, de Civit., cap. 22; nihilominus Deus potest in rigore loquendo, utramque pœnam per dæmonem, imo et per quemcumque alium inferre, non tantum permittendo, sed etiam jubendo. Nec quoad pœnam puræ vindictæ obstat ratio Anselmi, quia licet diabolus per se non habeat jus in homines, eo ipso, quod Deus vult illo uti ut ministro ad juste puniendum hominem, habet jus exequendi pœnam a Deo per seipsum; et ideo sine injuria id facit, et posset sine ulla alia malitia id facere, nisi esset obstinatus, quod non impedit, quin possit Deus actum præcipere, ut declaravi. Et hæc ratio cum proportione potest ad aliud membrum de pœna probationis applicari. Nihil enim refert, quod Deus, ut ju-

dex, vel supremus Dominus, vel provisor in tali actione se gerat, quia cum in malo illo inferendo, nulla misceatur culpa per se loquendo, potest Deus executionem illius cui voluerit præcipere. Et eo ipso quod præcipit dat ministro jus nocendi, sive præcipiat ut judex, sive ut Dominus, sicut præcipiendo Abrahæ interfectionem filii, dedit illi jus ad interficiendum illum licite. Unde potuisset Deus Angelis bonis præcipere, ut Job affligerent, et omnia nocumenta illi inferrent, quæ dæmon intulit: sicut posset etiam Deus per seipsum omnia illa efficere; ergo etiam potuisset id præcipere malis Angelis si vellet. In hoc ergo modo providentiæ repugnantia non fuit, quamvis de facto sola permissio intervenerit, propter rationem dictam, et præcipue, quia tales pœnæ et afflictiones permittuntur dæmonibus, ut media, quibus ipsi utuntur, ut homines ad peccandum inducant, sicut in Job considerari potest: sub ea enim ratione tantum permitti poterant, ut ex dictis constat.

10. *An pœnarum omnium quæ a causis externis naturalibus vel liberis contingunt peccatoribus sint daemones ministri.*—Ultimo potest circa hoc ministerium interrogari, an omnes pœnæ, quas Deus in hac vita peccatoribus immittit, per ministerium dæmonum proveniant. Quod solum potest peti de pœnis temporalibus et externis, quæ ab extrinsecis causis proveniunt; nam spirituales pœnæ a Deo immediate fiunt, ut est privatio gratiæ sanctificantis vel auxiliantis ulterioris: et talis fuit etiam privatio justitiæ originalis, in universo humano genere per peccatum primi parentis inducta. Idemque consequenter est de pœnalitytibus per originale peccatum contractis, quatenus ab intrinseco sequuntur ex humana natura illo dono distincta. Procedit ergo interrogatio de pœnis et afflictionibus, quæ a causis extrinsecis proveniunt. Et de his aliqui ex Patribus absolute dicunt omnes per dæmones fieri et procurari, quantum eis permittitur. Sic Beda, in lib. Var. quæst., q. 9: *Quoties Deus, ait, quocumque flagello huic mundo irascitur, ad ministerium vindictæ Angeli mittuntur*, loquitur autem de malis, ut subdit: *Qui tamen divina potestate coercentur, ne tantum noceant, quantum cupiunt*, et addit: *Boni autem Angeli ad ministerium salutis humanæ deputati sunt*. Eadem habet Isidorus, lib. 2 Sent., cap. 10, Eucherius etiam, lib. 1, Reg., occasione spiritus Domini mali, qui vexabat Saulem, pro generali regula statuit: *Malo spiritu uti DEUM ad ministerium Judicii sui, appel-*

larique spiritum Dei ad vindictam malorum, et disciplinam, vel in probationem bonorum. Idem sentit Tertullianus, in Apolog., cap. 22, enumerans varias temporales afflictiones, quæ nobis a dæmonibus proveniunt et procurantur. Similia habet Cyprianus, in lib. de Idolol. vanit., præsertim num. 4. Indicat etiam Lactantius, lib. 2, cap. 15. Denique hæc fuit sententia Hieronymi, Isai. 6 et 24, et aliis locis supra citatis, et Augustini, lib. 3, contr. Julianum, cap. 10, et lib. 5, cap. 3, multaque huc spectantia habet in lib. 38 quæst., q. 79.

11. *Notandum pro eadem sententia dictum Hilarii.* — Tandem notanda est sententia Hilarii, in Psal. 118, dicentis: *Omnes humane injuriæ, quæ religiosis viris inferuntur, non eosdem habent auctores, quos habent ministros. Executio quidem hominum est, sed diaboli instinctus est.* Itaque omnia mala, quæ homines sibi invicem inferunt, auctore diabolo fieri, seu procurari sentit. Unde idem credi potest de cæteris malis et adversitatibus, quæ per varios concursus contingentes naturalium causarum hominibus eveniunt: nam illas causas facilius possunt dæmones applicare; et ideo credibile est, eorum industria procurari. Et plura, quibus hoc ipsum confirmari potest, ex philosophis refert Eugubius, lib. 8, de Peren. philos., cap. 26 et sequent. Ratione denique, seu conjectura hoc suaderi potest: nam dæmones sunt nocendi cupidissimi (ut ex Augustino dixi), et summo odio homines persequuntur; ergo verisimile est, quantum possunt, et sinuntur, illos affligere, eisque nocere. Deinde ex parte DEI, etiam est valde verisimile, quoties vult, aut permittit, ut hæc mala hominibus eveniant, simul etiam permittere dæmonibus, ut ea faciant vel procurent, nam singulos effectus per causas secundas cum debita proportione operatur. Hæc igitur pro generali regula assignari potest, quod omnia hæc mala pœnæ per ministerium dæmonum fiunt. Qua non obstante exceptiones aliquæ admittendæ sunt, juxta ea, quæ de effectibus custodiæ Angelorum bonorum in fine libri sexti diximus.

CAPUT XXI.

UTRUM MINISTERIA DÆMONUM PER VARIOS ORDINES, ET PRINCIPATUS DIVISA SINT, ET QUOMODO SINT DISTRIBUTA.

1. *Dæmones ordinem aliquem servant in suis contra viatores ministeriis.* — *Prima supposi-*

tio D. Thomæ ex omnibus ordinibus ceciderunt.

— Tractando in superioribus de sanctorum Angelorum ministeriis, declaravimus, quomodo per varios Ordines et Hierarchias distributi sunt. Quia ergo etiam inter infernales Angelos est magna varietas, verisimiliter creditur ipsos aliquem ordinem in suis ministeriis observare. Nam licet de inferno scriptum sit, quod in eo nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat; nihilominus, quamdiu dæmones in hoc aere versari, et ministeria aliqua circa homines exercere permittuntur, aliquem ordinem in eis servare coguntur, ut creditur, quia et ad bonum regimen divinæ providentiæ, et ad finem ab ipsismet malis Angelis intentum ita expedit, ut dicemus. Quapropter ad hujus tractatus consummationem aliquid de hujusmodi administratione ac munerum distinctione dicere necessariam est, simulque de prælatione et subordinatione dæmonum inter se dicemus. De qua re tractat D. Thomas, 1, 2 p., quæst. 109. Primo ergo omnium supponendum est, quod in fine præcedentis libri diximus, Angelos malos cecidisse ex omnibus Hierarchiis et ordinibus Angelorum: quamvis enim hoc, nec revelatum, nec certum sit, probabilius esse creditur, et Scripturis ac Patribus magis consentaneum est. Unde colligitur, eodem modo, quo distinctio Hierarchiarum et Ordinum in natura angelica fundamentum habet, eandem distinctionem ordinum ex parte in malis Angelis inveniri, quia in eis naturalia manserunt integra, et in eisdem speciebus, et sub eisdem generibus, magis, vel minus perfectis constituuntur, juxta ea, quæ in libro primo, de distinctionibus Angelorum tractavimus.

2. Quocirca licet nomina quædam, quibus hæc differentiæ angelicæ significantur, quæ vel sanctitatem, vel peculiarem excellentiam illi annexam indicant, malis Angelis non tribuantur; nihilominus perfectiones, seu gradus naturæ cum proportione in eis inveniuntur. Sic enim Hierarchiæ in malis Angelis sub hac voce non distinguuntur: quia Hierarchia significat sacrum principatum, teste Dionysio, et in dæmonibus nihil est sacrum: nihilominus tamen in eis inveniuntur illa tria genera subalterna, vel immediata sub generalissimo (ut sic dicam) genere Angeli, per quæ, ut credimus, tres Hierarchiæ sanctorum Angelorum secundum naturam distinguuntur, seu in quibus illa distinctio remote fundatur. Et simili modo Angelis malis non tribuitur nomen *Seraphinorum*, quia a charitate sumptum est,

nec nomen *Thronorum*, quia Deus in eis non sedet per gratiam, unde nomen illud sumptum est, nec nomen *Dominationum*, quia tantam excellentiam, et potestatem indicat, ut per antonomasiam soli DEO tribui soleat 2, Petr. 2, et in epistola Judæ. Nec nomen Archangeli, quia illa vox raro in Scriptura reperitur, vel quia facile ex nomine Angeli, et Principes componi, et significatus ejus colligi potest: vel certe, quia mali Angeli nunquam magna nuntiant, quod per illam vocem indicatur.

3. Alia vero nomina cæterorum ordinum malis Angelis in Scriptura tribuuntur: scilicet, Cherub, apud Ezechielem, Principatus, Potestatis, et Angelorum apud Paulum: quia proprietates, a quibus illa sumuntur, ex suo genere magis indifferentes sunt, ut sunt scientia, potestas, prælatio et annuntiatio. De nomine autem, *Virtutum*, aliqui credunt non tribui in Scriptura dæmonibus, eo quod ad Ephes. 6, omittitur. Et ratio reddi potest, quia non faciunt vera miracula. Probabile autem est, 1, Corinth. 15, ubi Paulus cum *Principatibus et Potestatibus Virtutes* nominat de de malis loqui: qui possunt ita vocari ad indicandam eorum efficaciam, et quia sufficit, ut extraordinaria, et hominibus mirabilia facere possint, ut *Virtutes* nominentur. Archangelorum denique nomen virtute illius tribuitur, ut declaravi, et ita omnes voces Ordinum ministrantium proprie malis Angelis tribui possunt: quamvis in eis non habeat locum distinctio ministrantium et assistentium. Quia omnes sunt a Deo abalienati. Unde in eo quod ministrant per se non tam DEO, quam diabolo ministrant, quamvis etiam DEUS bene utatur malo ministerio illorum. Neque obstat quod inter eos multi sint de ordinibus Angelorum assistentium, quia ratione miseri status facti sunt ministrantes cum aliis ejusdem status, et omnes quasi æquivoce dicuntur ministrantes, in vilissimo et abjectissimo ministerio.

4. *Secunda suppositio: inter dæmones non solum est coordinatio in gradibus naturæ juxta ordines unde ceciderunt, sed etiam quoad prælationem.* — Secundo addendum est inter dæmones non solum esse hanc distinctionem, seu coordinationem secundum hos gradus, seu differentias perfectionis naturalis, verum etiam esse inter illos subordinationem secundum potestatem superiorem quorundam in alios. Nam hæc duo diversa sunt; potest enim una persona esse perfectior alia in essentia, vel in aliqua individuali, seu personali perfectione, et non habere potestatem superioris in illam. In hoc

ergo sensu docet D. Thomas, dicta quæst. 109, art. 2, esse prælationem inter Angelos malos. Et generatim loquendo de subordinatione inferiorum ad aliquem principem habentem potestatem in eos, videtur res certa de fide; quia est in sacra Scriptura expressa. Nam Matth. 12 et 13, Marc. 3, objiciebant Christo Judæi, in *Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia*. Quæ verba ostendunt fuisse communem illius populi consensum et traditionem, dari aliquem dæmonum cæteris superiorem, ad cujus nutum cæteri exirent de corporibus obsessorum, si ex pacto cum aliquo homine inito ipse juberet. Et istemet princeps videtur esse, quem Christus Dominus *principem hujus mundi* appellat, Joan. 14 et 16, et cap. 12: *Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicitur foras*. Nam licet Patres interdum exponant hoc simpliciter de diabolo, quatenus ante Christi adventum in hoc mundo per idolatriam regnabat, vel quatenus ratione peccati communis generis humani in eos tantam habebat potestatem, ut sine virtute Christi non possent ei homines resistere: nihilominus satis indicat Christus inter dæmones unum esse, qui est quasi rex, et caput hujus principatus.

5. Quod magis idem Dominus declaravit Luc 11, respondens Judæis: *Omne regnum in seipsum divisum desolabitur. Et si satanas in seipsum divisus est, quomodo stabil regnum ejus?* Ubi supponit dæmones inter se, quasi unam rempublicam, et unum regnum componere, cui præest aliquis, ut rex, qui suum regnum conservare studet. Et idem significavit, Matth. 25, dicens ignem esse paratum *diabolo et Angelis ejus*. Non enim dici possunt cæteri Angeli mali esse alicujus, nisi quia sunt ei subditi, tanquam milites duci: ut Apoc. 12, describitur, vel tanquam ministri ejus. In quo etiam sensu Paulus dæmonem se affligentem, *Angelum Satanæ* vocavit 2, Cor. 12. Et eundem vocat *principem aeris hujus*, ad Ephes. 2, ut supra cum Hieronymo et communi exposuimus. Præterea de hac prælatione inter dæmones ita scribit Hieronymus, in cap. 3, Habacuc: *Sicut Ecclesiæ, et omnis viri Christus est caput, ita cunctorum dæmonum, qui in seculo debacchantur, caput est Beelzebub princeps dæmoniorum*. Et Chrysostomus, hom. 42, in Matth.: *Si diabolus, ait, princeps est, dæmones illi subjiciuntur*. Similia tradit Origenes, lib. 1, Periar., in Proëm.; plura Cassianus, collat. 6, cap. 18 et seq., et latius collat. 8, cap. 7 et seq., ubi de hac prælatione inter dæmones, ejusque varietate, graduumque diver-